

Norsk Vanns oppsummering av regjeringens forslag til statsbudsjett for 2025

Innholdsfortegnelse

Finansdepartementet	2
<i>9 Merverdiavgift (side 195)</i>	2
<i>Forslag til lov om endringer i merverdiavgiftsloven (side 268)</i>	4
Helse- og omsorgsdepartementet	5
<i>Post 21 Spesielle utgifter (side 94)</i>	6
<i>Post 60 Kommunale tiltak (side 98)</i>	6
<i>Post 21 Spesielle driftsutgifter (side 256)</i>	7
Klima- og miljødepartementet	8
<i>Post 78 Tilskudd til friluftsmål, kan overføres (side 126)</i>	12
Kommunal- og distriktsdepartementet	14
Digitalisering- og forvaltningsdepartementet	15
Justis- og beredskapsdepartementet	15

Oppsummert – der pengene ligger:

- Moms på vann og avløp reduseres fra 25 % til 15 % fra 1. mai 2025, tot. 4 mrd. kr
- Det foreslås 1 mill. kr til arbeidet med å følge opp nasjonale mål for vann og helse
- Det foreslås 5,7 mill. kr til tilskuddsordningen Program for teknologiutvikling
- Det foreslås 0,3 mill. kr til analyse av forekomst av rusmidler i avløpsvann
- Det foreslås 28,4 mill. kr til tilskudd til kommuner langs Oslofjorden til planlegging og prosjektering av nitrogenfjerning

Sist revidert av Thomas Langeland Jørgensen, 7. oktober 2024 kl. 13.00.

Finansdepartementet

1 Hovedtrekk i skatte- og avgiftspolitikken

1.2 Hovedtrekk i skatte- og avgiftsopplegget i 2025 (side 18)

Regjeringen foreslår å redusere merverdiavgiften på vann- og avløpstjenester fra 25 pst. til 15 pst. fra 1. mai 2025. Det gir lettelse på anslagsvis 4 mrd. kroner i helårsvirkning og bidrar til å redusere levekostnadene for mange husholdninger som har opplevd å få kjøpekraften redusert som følge av høy prisvekst og økt rente.

9 Merverdiavgift (side 195)

9.1 Innledning

Merverdiavgift er en generell avgift på innenlandsk forbruk av varer og tjenester. Den alminnelige merverdiavgiftssatsen er 25 pst. Det er en redusert sats på 15 pst. for næringsmidler og en lav sats på 12 pst. for enkelte tjenester som persontransport, overnatting, allmennkringkasting samt adgang til kino, museer, fornøylesparker og store idrettsarrangementer.

For 2025 foreslås den alminnelige satsen og den reduserte satsen på 12 pst. videreført. Den reduserte satsen på 15 pst. foreslås utvidet til også å gjelde vann og avløp, se forslag til romertall II i stortingsvedtak om merverdiavgift for 2025 og forslag til endringer i merverdiavgiftsloven. I tillegg foreslås det å øke grensen for bagatellmessig verdi i merverdiavgiftsforskriften. Et slikt forslag er sendt på høring.

Det foreslås også språklige endringer i stortingsvedtaket om merverdiavgift.

9.2 Redusert merverdiavgiftssats for vann og avløp

9.2.1 Innledning og bakgrunn

Regjeringen foreslår å redusere merverdiavgiftssatsen for vann og avløp fra 25 til 15 pst. Forslaget vil bidra til å redusere levekostnadene for husholdninger som har opplevd å få kjøpekraften redusert som følge av høy prisvekst og økt rente. En vanlig norsk husholdning vil få en avgiftslettelse på i størrelsesorden 500–1 500 kroner.

Merverdiavgiftsloven definerer vann fra vannverk som en vare, mens avløp håndteres som en tjeneste. Forslaget gjennomføres ved at merverdiavgiftspliktige virksomheter skal beregne redusert merverdiavgiftssats ved omsetning og uttak av vann fra vannverk og på vederlag for avløpstjenester.

Kommunene er en sentral aktør i disse sektorene. Ifølge Norsk Vann er om lag 85 pst. av den norske befolkningen tilkoblet det kommunale vann- og avløpsnett. Selv om kommunene har et særskilt ansvar for å sikre vann og avløp, vil den reduserte satsen også gjelde når andre virksomheter ivaretar disse funksjonene.

Forslaget anslås å gi et provenytnyt på om lag 4 mrd. kroner i helårsvirkning, hvorav 2 mrd. kroner bokføres i 2025.

Departementet viser til forslag til romertall II i stortingsvedtak om merverdiavgift for 2025. Departementet viser videre til forslag til endringer i merverdiavgiftsloven § 5-1 annet ledd og forslag til ny § 5-12 i merverdiavgiftsloven. Den nærmere utformingen av tiltaket vil bli regulert i forskrift. Denne skal på høring. Departementet tar sikte på at forskrift vil være fastsatt slik at tiltaket kan gjelde fra 1. mai 2025.

9.2.2 Avgrensning av området med redusert merverdiavgiftssats

Forslaget innebærer at det skal beregnes merverdiavgift med 15 pst. for vederlag på omsetning av vann fra vannverk og for bortføring av avløpsvann. En stor andel av disse vederlagene oppkreves av kommunene, i form av vann- og avløpsgebyrer fastsatt i medhold av vass- og avløpsanleggslova. Denne loven legger føringer for gebyrer innkrevd i tilknytning til vann og avløp, se loven § 3 om kommunale vann- og avløpsgebyrer. Det følger av loven § 4 at gebyrene skal være engangsgebyrer for tilknytning og årsgebyr for årlig forbruk. Forslaget omfatter begge gebyrformer. Forurensningsforskriften § 16-1 første ledd begrenser gebyrenes størrelse. Etter bestemmelsen skal gebyrene ikke overstige kommunens nødvendige kostnader på henholdsvis vann- og avløpssektoren. Forslaget avgrenses ut fra hva som omsettes. Det vil dermed også omfatte tilfeller som faller utenfor bestemmelsen om kommunale vann- og avløpsgebyr. Private virksomheters vederlagskrav på sine abonnenter, og kommuners vederlagskrav ved omsetning av vann eller avløpstjenester til andre kommuner, vil følgelig være omfattet av forslaget om redusert merverdiavgiftssats.

Avløpstjenester til husholdningene antas i snever forstand å bestå av bortføring av svart- og gråvann, det vil si henholdsvis avløp fra toalett og vaskevann mv. I varierende grad kan avløpstjenesten også omfatte bortføring av overvann og industrielt avløpsvann.

Bortføring av slikt avløpsvann vil også være omfattet dersom det ikke blir krevd særskilt vederlag for dette og det bortføres i samme anlegg som øvrig avløpsvann. Avløpstjeneste vil videre omfatte tømning av slamavskillere mv.

Forslaget om redusert sats er avgrenset til omsetning og uttak av bestemt vare og tjeneste. Forslaget omfatter ikke omsetning av innsatsfaktorer, selv om disse er til bruk for eller er nødvendige for slike leveranser. Entreprenør- og håndverkstjenester som en privatperson har til å etablere privat vannforsyning og avløpsanlegg, vil dermed være eksempler på tjenester som ikke omfattes av den reduserte satsen.

Det er behov for nærmere avgrensninger av forslaget. Slike avgrensninger vil gis i forskrift. Departementet tar sikte på å sende på høring et forslag om endringer i merverdiavgiftsforskriften i løpet av 2024.

Forslaget til ny § 5-12 om redusert sats for vann fra vannverk og avløpstjenester medfører behov for oppdatering av henvisningen i merverdiavgiftsloven § 5-1 annet ledd om redusert sats.

Departementet viser til forslag til romertall II i stortingsvedtak om merverdiavgift for 2025. Departementet viser videre til forslag til endringer i merverdiavgiftsloven § 5-1 annet ledd og forslag til ny § 5-12 i merverdiavgiftsloven.

9.2.3 EØS-rettslige vurderinger

Reduserte merverdiavgiftssatser for enkelte varer og tjenester kan innebære statsstøtte som må notiseres og godkjennes av EFTAs overvåkningsorgan (ESA), før tiltaket kan iverksettes, se punkt 2.5. Som følge av EUs merverdiavgiftsdirektiv kan EU-landene på dette området (omsetning av vann fra vannverk og avløpstjenester) innføre redusert sats uten notifikasjon til Kommisjonen og uten å oppfylle andre formelle kriterium eller prosedyrer.

Mange EU-land har reduserte satser på dette området. EØS-avtalen bygger på en grunnleggende forutsetning om et felles regelverk som blir praktisert likt av medlemslandene i hele EØS. Departementet antar at Norge, på samme måte

som EU-landene, kan innføre redusert sats for merverdiavgift for vann fra vannverk og avløpstjenester uten notifikasjon, og det legges derfor ikke opp til å notifisere forslaget om reduserte satser til ESA.

9.2.4 Administrative og økonomiske konsekvenser

Forslaget antas å medføre et provenytap på om lag 4 mrd. kroner i helårsvirkning.

Forutsatt at forslaget innføres med virkning fra 1. mai 2025, vil det medføre et provenytap på om lag 2,7 mrd. kroner påløpt og 2 mrd. bokført i 2025.

Forslaget vil medføre administrative kostnader både for Skatteetaten og virksomhetene. De nærmere avgrensningene av forslaget vil som nevnt bli sendt på høring.

Høringsinstansene vil da blant annet bli bedt om å komme med innspill til tidspunktet for ikrafttredelse.

9.2.5 Ikrafttredelse

Forslaget krever nærmere avgrensninger i merverdiavgiftsforskriften, og utkast til forskriftsendringer skal sendes på høring. Det kan komme innspill i høringsrunden som tilsier at forslaget må justeres etter høringen. Den reduserte satsen bør derfor tre i kraft fra den tid departementet bestemmer, jf. forslag til romertall II i stortingsvedtak om merverdiavgift og vedtak om endringer i lov om merverdiavgift. Det tas sikte på at den reduserte merverdiavgiftssatsen på 15 pst. ved omsetning og uttak av vann fra vannverk og avløpstjenester kan gjennomføres med virkning fra 1. mai 2025.

Forslag til lov om endringer i merverdiavgiftsloven (side 268)

I

I lov 19. juni 2009 nr. 58 om merverdiavgift gjøres følgende endringer:

§ 5-1 annet ledd skal lyde:

(2) Lovens §§ 5-2 til 5-12 gjelder i den utstrekning det følger av Stortingets vedtak om merverdiavgift at det skal beregnes merverdiavgift med redusert sats.

Ny § 5-12 skal lyde:

§ 5-12 Vann fra vannverk og avløpstjenester

(1) Det skal beregnes merverdiavgift med redusert sats ved omsetning og uttak av vann fra vannverk og avløpstjenester.

(2) Departementet kan gi forskrift til utfylling og gjennomføring av første ledd, herunder om hva som anses som vann fra vannverk og avløpstjenester.

II

Loven trer i kraft fra den tid departementet bestemmer.

Forslag til stortingsvedtak om merverdiavgift for 2025 (side 287)

II

Fra den tid departementet bestemmer skal § 3 nytt annet ledd lyde:

Merverdiavgift beregnes med 15 pst. av omsetning og uttak av vann fra vannverk og avløpstjenester som nevnt i merverdiavgiftsloven § 5-12.

Helse- og omsorgsdepartementet

1.14 Folkehelse (side 22)

Trygg vannforsyning er grunnleggende for folkehelsen. Forurensning av drikkevann og bortfall av vann medfører risiko for liv og helse, og kan få store konsekvenser for samfunnet. Drikkevannet i Norge er i hovedsak trygt, men ledningsnettene for vann og avløp er generelt i dårlig forfatning. Nye nasjonale mål for vann og helse med gjennomføringsplan ble lansert i februar 2024.

Anmodningsvedtak (side 47)

Status vann- og avløpssituasjonen Vedtak nr. 825, 13. juni 2023 «Stortinget ber regjeringen på egnet måte og innen juni 2024 komme tilbake til Stortinget med en oversikt over status for vann- og avløpssituasjonen i Kommune-Norge» Vedtaket ble truffet ved behandling av Prop. 112 S (2022–2023) Kommuneproposisjonen 2024, jf. Innst. 488 S (2022–2023). Vedtaket er fulgt opp i Prop. 102 S (2023–2024) Kommuneproposisjonen 2025 som ble behandlet i Stortinget i juni 2024, jf. Innst. 440 S (2023–2024). En oversikt over status for vann- og avløpssituasjonen i Norge inngår som kapittel 7.4.1 i Prop. 102 S (2023–2024). Anmodningsvedtaket ansees som fulgt opp.

Kap. 702 Beredskap (side 70)

Helse- og omsorgsdepartementet har overordnet ansvar for beredskap og sikkerhet innenfor helse- og omsorgstjenesten og folkehelseområdet, inkludert smittevern- og pandemiberedskap, miljørettet helsevern, strålevern, atomberedskap og atomsikkerhet, legemidler og medisinsk utstyr, mattrygghet og drikkevann. Helse- og omsorgsdepartementet har ansvar for de kritiske samfunnsfunksjonene helse og omsorg og vann og avløp, og de grunnleggende nasjonale funksjonene (GNF) helseberedskap, trygg vannforsyning, Helse- og omsorgsdepartementets virksomhet, handlefrihet og beslutningsdyktighet, og medansvar for den tverrsektorielle GNFe matvareforsyning sammen med Nærings- og fiskeridepartementet og Landbruks- og matdepartementet, jf. sikkerhetsloven.

Trygg vannforsyning (side 73)

Vannforsyning er viktig for liv og helse og samfunnets evne til å ivareta kritiske funksjoner og fungere generelt. Drikkevannet i Norge er i hovedsak trygt, og de fleste innbyggerne får drikkevann av god kvalitet. Likevel er det flere sårbarheter i vannforsyningen i mange kommuner. Utfordringer ligger i gammelt ledningsnett og en lav fornyelsesgrad som fører til økt forfall og økt risiko for bortfall av vann og forurensning av vannforsyningen. Klimaendringer øker risikoen for svikt i vannforsyningssystemene. Som kritisk infrastruktur kan vannforsyningen også være mål for sabotasjehandling. Vannforsyningen er avhengig av import av grunnleggende innsatsvarer for å produsere drikkevann. Ifølge Mattilsynet er vannverkens beredskapsplaner i mange tilfeller ikke tilstrekkelige. Bortfall av vann vil få store konsekvenser i Oslo fram til 2028. Helse- og omsorgsdepartementet har sektoransvar for regelverk og tilsyn på drikkevannsområdet, er hovedansvarlig for den kritiske samfunnsfunksjonen vann og avløp og den grunnleggende nasjonale funksjonen trygg vannforsyning.

Departementet koordinerer innsats på området med andre departementer. Kommuner og vannverk har ansvar for helsemessig trygg og sikker drikkevannsforsyning. Mattilsynet forvalter drikkevannsforskriften, fører tilsyn med vannforsyningssystemer og påser at drikkevannshensyn blir ivaretatt i kommunale og fylkeskommunale planer.

Folkehelseinstituttet er kunnskapsinstitusjon på drikkevannsområdet for Helse- og omsorgsdepartementet og Mattilsynet.

For å møte utfordringsbildet lanserte regjeringen i februar 2024 nye Nasjonale mål for vann og helse med gjennomføringsplan. Målene og gjennomføringsplanen omfatter både drikkevanns- og avløpsområdet. Tiltakene i måldokumentet med gjennomføringsplan gir retning for det statlige arbeidet med sikte på å oppnå tryggere vannforsyning og bedre avløpsrensing på en kostnadseffektiv måte. Det etableres et nasjonalt utvalg på etatsnivå for vannforsyning som ledes av Mattilsynet, kartlegge situasjonen for nødvannforsyning og utrede behov for tiltak og følge opp de nye målene for vann og helse med gjennomføringsplan for å redusere sårbarheter og øke robustheten i vannforsyningen. Departementet og Mattilsynet følger også særskilt opp sikkerhet og beredskap relatert til Oslos vannforsyning.

Programkategori 10.10 Folkehelse (side 84)

Trygg mat og trygt drikkevann er grunnleggende forutsetninger for god folkehelse og et godt livsmiljø. Det faglige ansvaret på mattrygghetsområdet og styringen av Mattilsynet er delt mellom Helse- og omsorgsdepartementet, Landbruks- og matdepartementet og Nærings- og fiskeridepartementet. Hovedmålene på det matpolitiske området er omtalt i Prop. 1 S (2024–2025) for Landbruks- og matdepartementet.

Post 21 Spesielle utgifter (side 94)

Nasjonale mål for vann og helse

Det foreslås 1 mill. kroner til arbeidet med å følge opp nasjonale mål for vann og helse. Nye nasjonale mål for vann og helse med gjennomføringsplan ble lansert i februar 2024. De nasjonale målene følger opp Norges forpliktelser i henhold til Verdens helseorganisasjon/UNECEs Protokoll for vann og helse og bidrar samtidig til gjennomføring av FNs bærekraftsmål seks om rent vann og gode sanitærforhold.

Post 60 Kommunale tiltak (side 98)

Program for teknologiutvikling i vannbransjen

Det foreslås 5,7 mill. kroner til tilskuddsordningen Program for teknologiutvikling i vannbransjen betinget av minst tilsvarende bidrag fra kommunene og fra leverandørindustrien. Målet med Program for teknologiutvikling i vannbransjen er å oppnå helsemessig tryggere vannforsyning og større leveringssikkerhet av drikkevann på en kostnadseffektiv og bærekraftig måte.

Kommuner, kommunale foretak og interkommunale selskaper kan søke om tilskudd. Private vannverk vil kunne omfattes dersom kommunen har basert sin vannforsyning på et eller flere private vannverk, og kommunen på bakgrunn av sitt ansvar etter helselovgivningen finner det relevant å fremme en slik søknad. Folkehelseinstituttet

forvalter tilskuddsordningen. Program for teknologiutvikling i vannbransjen vil bli evaluert i løpet av 2025 herunder om programmet bør videreføres, justeres eller utvides og om eventuelt også avløpsområdet bør omfattes av ordningen.

Post 21 Spesielle driftsutgifter (side 256)

Analyse av forekomst av rusmidler i avløpsvann

Det foreslås 0,3 mill. kroner til analyse av forekomst av rusmidler i avløpsvann. Analyse av avløpsvann er et kostnadseffektivt verktøy som raskt kan gi et bilde av rusmiddelbruken lokalt/på bynivå og bidra til god kunnskap om hvilke rusmidler som til enhver brukes i det aktuelle området. Dette er en relevant kunnskap som er nyttig for å iverksette målrettede forebyggende tiltak.

8 Oppfølging av FNs bærekraftsmål (side 342)

Mål 6 Sikre bærekraftig vannforvaltning og tilgang til vann og gode sanitære forhold

I Norge er det tilfredsstillende sanitærforhold og god tilgang på rent drikkevann.

Vannforsyningssystemer som leverer vann til minst 50 personer er rapporteringspliktige.

89 pst. av befolkningen får vann fra slike rapporteringspliktige vannforsyningssystemer.

Disse vannforsyningssystemene leverer i all hovedsak (99,6 pst.) drikkevann med tilfredsstillende hygienisk kvalitet. Det er likevel behov for tiltak for å hindre fremtidige problemer. Det kommunale ledningsnett er generelt i dårlig forfatning og lekkasjegraden er høy. I gjennomsnitt lekker 29 pst. av produsert og renset drikkevann ut før det når forbrukeren. Vannforsyningssystemene kan være sårbare for uønskede hendelser. Alle vannforsyningssystemer skal ha beredskapsplaner slik at det til enhver tid kan leveres nok trygt drikkevann.

Norge har fastsatt nasjonale mål og iverksatt en rekke tiltak i tråd med WHO/UNECEs protokoll for vann og helse. For å møte utfordringene på vann- og avløpsområdet på en helhetlig måte, lanserte regjeringen i februar 2024 nye nasjonale mål for vann og helse med gjennomføringsplan. Drikkevannsforskriften fra 2017 har krav til drift og vedlikehold av ledningsnett, beredskap, leveringssikkerhet og beskyttelse av drikkevannskilder. Forslag til endringer i denne forskriften, som er i samsvar med EUs reviderte drikkevannsdirektiv, ble sendt på høring i 2022. Forskriftsendringen vil bli iverksatt når det nye drikkevannsdirektivet inngår i EØS-avtalen.

Utslipp av kjemikalier og materialer som kan påvirke vannkvaliteten og drikkevannet er strengt regulert. En stor del av det kommunale avløpsledningsnett er gammelt og/eller dårlig, og mange avløpsrenseanlegg oppfyller ikke rensekravene i forurensningsregelverket. Dette medfører utslipp av urensset og dårlig rensset avløpsvann. For langsom fornying av både drikkevanns- og avløpsnett fører til risiko for spredning av urensset avløpsvann til vannforekomster og drikkevannsnett, og dermed fare for spredning av smittsomme sykdommer. Å tilpasse vann- og sanitærsystemene til forventede klimaendringer vil være en utfordring i en del kommuner.

Klima- og miljødepartementet

3 Hovedprioriteringer i Klima- og miljødepartementets budsjett for 2025 (side 27)

Tilstanden for livet i Oslofjorden er svært alvorlig. Påvirkningsbildet er komplekst, og de største påvirkningsfaktorene inkluderer utslipp fra avløp, avrenning fra jordbruk og fiskeri. I 2021 ble Helhetlig tiltaksplan for en ren og rik Oslofjord med et aktivt friluftsliv lagt frem. Regjeringen følger aktivt opp planen, og er i gang med et krafttak med et særlig fokus på de største påvirkningene. Regjeringen prioriterer fortsatt satsingen på å oppnå en ren og rik Oslofjord høyt.

5 Oppfølging av anmodnings- og utredningsvedtak

Utrede konsekvenser ved innføring av sterke statlige føringer for å bedre tilstanden i Oslofjorden (side 36)

Vedtak nr. 95, 21. november 2023 «Stortinget ber regjeringen i samråd med kommunene i nedbørsfeltet for Oslofjorden om å utrede konsekvensene ved å innføre sterke statlige føringer, tiltak som kan stimulere til mer interkommunalt samarbeid og ev. andre relevante virkemidler som kan bedre tilstanden i fjorden. Selvkost skal være et viktig prinsipp i vurderingen.»

Vedtaket ble gjort ved behandlingen av innstilling fra finanskomiteen om nasjonalbudsjettet for 2024 og forslaget til statsbudsjett for 2024, jf. Innst. 2 S (2023–2024). Arbeidet med å bedre tilstanden i Oslofjorden er høyt prioritert, og Klima- og miljødepartementet følger aktivt opp Helhetlig tiltaksplan for en ren og rik Oslofjord med et aktivt friluftsliv. Klima- og miljødepartementet har vurdert flere ulike virkemidler som kan bedre tilstanden i Oslofjorden.

På bakgrunn av oppdrag fra Klima- og miljødepartementet til Miljødirektoratet, har Menon Economics, Norconsult og Berngaard på oppdrag fra Miljødirektoratet kartlagt interkommunale samarbeid på avløpsområdet, blant kommuner i Oslofjordens nedbørsfeltet. Rapporten ble ferdigstilt og levert til Miljødirektoratet i februar 2024. Rapporten gir nyttig innsikt i barrierer og insentiver for interkommunalt samarbeid på avløpsområdet blant kommuner i nedbørsfeltet til Oslofjorden, og tas med i det videre arbeidet for å bedre tilstanden i fjorden.

Når det gjelder statlige føringer og krav, er ikke hovedutfordringen at dagens krav ikke er strenge nok, men heller at kommunene ikke etterlever regelverket og de pliktene de allerede har som eiere av avløpsanlegg.

For å bedre tilstanden i Oslofjorden har regjeringen styrket Miljødirektoratet og statsforvalterne slik at kommunene skal få god veiledning og saksbehandlingen av nye tillatelser skal gå raskere. Videre etablerte regjeringen i 2023 en tilskuddsordning til planlegging og prosjektering av nitrogenfjerning ved avløpsrensaneanlegg. I 2024 er totalbeløpet for ordningen 52,4 millioner kroner. Av disse er 32 mill. kroner tildelt allerede, og Miljødirektoratet har prioritert prosjekter som gir raskest mulig reduksjon av nitrogentilførselene til Oslofjorden og prosjekter hvor midlene kommer flere kommuner til gode. Regjeringen vil løpende vurdere behovet for ytterligere virkemidler for å følge opp Oslofjordplanen og bedre tilstanden i Oslofjorden. Departementet anser med dette vedtaket som fulgt opp.

Koordinerende nasjonal overvannsmyndighet (side 37)

Vedtak nr. 455, 16. januar 2024 «Stortinget ber regjeringen vurdere å utnevne en koordinerende nasjonal overvannsmyndighet.» Vedtaket ble gjort i forbindelse med behandling av Meld. St. 26 (2022–2023) Klima i endring – sammen for et klimarobust samfunn, jf. Innst. 161 S (2023–2024).

I august 2024 leverte Miljødirektoratet en vurdering av behovet for å utnevne en koordinerende nasjonal overvannsmyndighet som svar på oppdrag fra Klima- og miljødepartementet. Norge har valgt en sektorbasert forvaltning der felles utfordringer løses gjennom tverrsektorielt samarbeid. For å lykkes med å redusere overvannsutfordringene er det nødvendig med vilje til samordning i alle ledd, og etter ansvarsprinsippet er det viktig at alle aktører er bevisst eget samordningsansvar. Miljødirektoratet og departementet mener en introduksjon av ny nasjonal koordinerende myndighet for overvann vil bryte med sektorprinsippet i norsk forvaltning. Klima- og miljødepartementet mener derfor overvannsutfordringene best løses innenfor eksisterende forvaltning med eksisterende sektormyndigheter. Departementet anser med dette vedtaket som fulgt opp.

Stortingssesjon 2016–2017. Forslag til tiltak og virkemidler for overvannsproblematikk (side 51)

Vedtak nr. 914, 14. juni 2017 «Stortinget ber regjeringen gjennomgå anbefalingene fra overvannsutvalget (NOU 2015: 6), og komme tilbake til Stortinget på egnet måte med forslag til tiltak og virkemidler for overvannsproblematikk, inkludert en vurdering av en egen sektorlov for vann- og avløp.» Stortinget gjorde vedtaket ved behandling av Dok. 8:78 S (2016–2017), jf. Innst. 436 S (2016–2017).

Overvannsutvalget foreslo en pakke av virkemidler som må sees i sammenheng, og som til sammen vil bidra til å oppnå målene om å forebygge skade på bosetning, infrastruktur, helse og miljø. Forslag til endringer i forurensningsloven og vann- og avløpsanleggsloven ble sendt på høring i mars 2020 og er til behandling i Klima- og miljødepartementet. Kommunal- og distriktsdepartementet fremmet forslag til endringer i plan og bygningsloven om håndtering av overvann i 2022. Forslaget ble vedtatt av Stortinget 27. juni 2022 og trådte i kraft 1. januar 2024. Forslaget til overvannsutvalget er også fulgt opp i Meld. St. 26 Klima i endring – sammen for et klimarobust samfunn. Her har regjeringen sagt at de vil vurdere fordeler og ulemper ved å innføre et eget gebyr for overvann og utrede ulike gebyrmodeller. Videre vil regjeringen sende forslag til nytt kapittel i forurensningsforskriften med krav til etablering, tømning og vedlikehold av sandfang på høring og utrede behov for endringer i forurensningsloven om ansvar for skade forårsaket av avløpsanlegg.

Programkategori 12.10 Fellesoppgaver, forskning, internasjonalt samarbeid m.m.

Medvirkning i EU-samarbeidet og effektiv gjennomføring av EØS-rettsakter (side 56)

EU er en pådriver innenfor internasjonalt klima og miljøsamarbeid og fører en helhetlig og ambisiøs klima- og miljøpolitikk i egen region. En stor del av klima- og miljøpolitikken til EU blir gjennomført i norsk regelverk som følge av EØS-avtalen.

Sentralt for Klima- og miljødepartementet er områder som klima, forurensning, inkludert avløp og plastforurensning, kjemikalier, produkter og avfall i den sirkulære økonomien, og grønn finans. Klima- og miljødepartementet er også avhengig av at andre departementer innlemmer og gjennomfører det regelverket de har ansvar for, for å nå

sine mål om en grønn omstilling. Økt bruk av sektorovergripende regelverk fra EU reiser utfordringer når det gjelder EØS-relevans, og nødvendiggjør bredere vurderinger hvor også konsekvenser av å ikke innlemme kommer klart frem.

Det løpende samarbeidet med EU skjer gjennom deltakelse i Kommisjonens ekspertgrupper og komiteer, og gjennom skriftlige innspill til Kommisjonens høringer. Det tas initiativ til bilaterale innspill og kontakter på ekspertnivå samt til politiske samtaler med EUs institusjoner og andre europeiske aktører der Norge har særskilte interesser. Klima- og miljødepartementet deltar i «vennegrupper» med andre land som jobber for ambisjon. Dette inkluderer REACH UP-gruppa på kjemikalieområdet, som nå også omfatter andre områder som plast, og Green Growth Group (GGG) på klimaområdet. Miljøforvaltningen har som utgangspunkt at Norge til enhver tid skal ha en nasjonal klima- eller miljøekspert i Europakommisjonen.

Programkategori 12.20 Klima, naturmangfold og forurensing

Helhetlig vannforvaltning (side 80)

Vannforskriften, som gjennomfører EUs vanndirektiv i norsk rett, gir oss et godt system for å forvalte Norges vannforekomster. Miljømålene i vannforskriften sier blant annet at alt vann i utgangspunktet skal ha god tilstand. De regionale vannforvaltningsplanene setter miljømål for alle elver og innsjøer, og alt kystvann og grunnvann i Norge. I de tilhørende tiltaksprogrammene foreslås det tiltak for å nå målene.

Vannforvaltningsplanene med tilhørende tiltaksprogram er et viktig verktøy for å nå miljømålene for ferskvann, kystvann og grunnvann. Det er utfordringer med å tette gapet mellom tilstanden i dag og miljømålene etter vannforskriften, og det vil gjennomføres en rekke tiltak for å nå målene. De gjeldende regionale vannforvaltningsplanene for 2022–2027 ble godkjent av regjeringen i 2022. Med disse oppdaterte planene er innsatsen for å nå miljømålene styrket. Alle ansvarlige sektormyndigheter må gjennomføre tiltak for å nå målene. Overvåking av vannforekomster vil fortsette i 2025, og legger grunnlaget for blant annet tiltak og politiske beslutninger. Arbeidet med helhetlig og samordnet vannforvaltning fortsetter i 2025.

Helhetlig plan for Oslofjorden (side 81)

Tilstanden for livet i Oslofjorden er svært alvorlig. Avrenning fra jordbruk, utslipp fra avløp samt fiskeri er blant de største påvirkningene. Helhetlig tiltaksplan for en ren og rik Oslofjord med et aktivt friluftsliv ble lagt frem i mars 2021. Planen tar tak i utfordringene for Oslofjorden og inneholder 63 tiltak og 19 punkter for kunnskapsinnhenting. Målet er å oppnå god miljøtilstand, ivareta naturmangfold, restaurere viktige naturverdier og fremme et aktivt friluftsliv. Regjeringen følger aktivt opp tiltaksplanen og er i gang med et krafttak for fjorden, med særlig oppmerksomhet mot de største utfordringene; avløp, jordbruk og fiskeri.

Ansvar for å gjennomføre tiltakene i Oslofjordplanen ligger hos miljømyndighetene og hos de enkelte sektormyndighetene. Felles innsats på tvers av sektorer ligger til grunn for tiltaksplanen. I tillegg til flere departementer er de berørte underliggende etatene, kommunene, fylkeskommunene og statsforvalterne sentrale aktører for å gjennomføre tiltakene. Oslofjordrådet ble etablert i august 2021 for å sikre framdrift i arbeidet med gjennomføring av tiltak. Rådet ledes av klima- og miljøministeren og består blant annet av ordførere, fylkesordførere og berørte departementer. Sekretariatet for Oslofjordrådet

legger årlig frem rapport om status for arbeidet med gjennomføring av tiltak. Den nyeste statusrapporten viser at det legges ned en betydelig innsats på mange fronter, men at arbeidet med å gjennomføre tiltak går for sent. De siste årene er særlig virkemidlene innen jordbruk og avløp styrket. Regjeringen vurderer i tillegg sterkere tiltak på fiskerisiden. Regjeringen vil i 2025 fortsatt prioritere satsningen på å oppnå en ren og rik Oslofjord, med utgangspunkt i de årlige statusrapportene.

Forurensning fra industri, jordbruk og avløp (side 88)

Industri er en kilde til forurensning av både luft, vann og i grunnen, og er strengt regulert gjennom både forskrifter og enkelttillatelser som også gjennomfører krav i EUs forordninger og direktiver, som for eksempel avløpsdirektivet og industriutslippsdirektivet. EU har vedtatt et revidert industriutslippsdirektiv som blant annet stiller krav til redusert energibruk, ressurseffektivitet og gjenbruk av vann. Et av formålene er å bidra til mer bærekraftig drift i sektorene som et steg for å sikre en renere og mer sirkulær økonomi. Klima og miljødepartementet vurderer eventuell implementering av revidert industriutslippsdirektiv i EØS-avtalen og norsk rett. Også revidert avløpsdirektiv ventes vedtatt i EU, og vil være viktig for den grønne omstillingen i Europa, selv om direktivet kan bli krevende å gjennomføre i Norge. Vi har allerede et stort etterslep i avløpssektoren i hele landet, og særlig ser vi at Oslofjorden påvirkes negativt av utslipp fra avløp. Tilstanden for livet i Oslofjorden er svært alvorlig. Regjeringen følger opp tiltaksplanen for Oslofjorden og har særlig fokus på de største utfordringene: avløp, jordbruk og fiskeri. Derfor viderefører regjeringen tilskuddsordningen for kommunenes planlegging og prosjektering av nitrogenfjerning ved avløpsrensaneanlegg i Oslofjordens nedbørsfelt med en bevilgning på 22 mill. kroner, slik at den totale rammen for ordningen er på 28 mill. kroner i 2025.

Overvann (side 88)

Klimaendringene fører til mer, hyppigere og mer intens nedbør. Overvann kan føre til både direkte og indirekte skader. I 2015 foreslo Overvannsutvalget i NOU 2015: 16 Overvann i byer og tettsteder – som problem og ressurs, omfattende lov- og forskriftsendringer, knyttet til plan- og bygningsloven, vannressursloven, vass- og avløpsanleggslova og forurensningsloven. Regjeringen arbeider med å følge opp forslagene til endringer i vass- og avløpsanleggslova og forurensningsloven. Som oppfølging av Meld. St. 26 Klima i endring – sammen for et klimarobust samfunn skal regjeringen vurdere fordeler og ulemper ved å innføre et eget overvannsgebyr og utrede ulike gebyrmodeller, sende forslag om krav til etablering, tømning og vedlikehold av sandfang, på høring, samt utrede behov for endringer i forurensningslovens regler om ansvar for skade forårsaket av avløpsanlegg.

Post 01 Driftsutgifter

Omtale av noen formål som posten dekker (ikke uttømmende) (side 98)

I tillegg dekker midlene arbeid med helhetlig vannforvaltning etter vannforskriften og annet arbeid med generell vannforvaltning, blant annet utvikling av klassifiseringssystem, midler til vannregionmyndighetene og arbeid i vannområdene. Her ligger også oppfølging av Nasjonal strategi for restaurering av vassdrag 2021–2030, arbeid med å hindre avrenning til vassdrag fra jordbruket, arbeidet med å redusere utslipp fra kommunalt avløp til Oslofjorden og oppfølging av Helhetlig tiltaksplan for en

ren og rik Oslofjord med et aktivt friluftsliv.

Post 78 Tilskudd til friluftsmål, kan overføres (side 126)

Tilskudd til kommuner langs Oslofjorden til planlegging og prosjektering av nitrogenfjerning

Til formålet er det lagt inn 28,4 mill. kroner.

Mål

Tilskuddsordningen er rettet mot resultatområdet Forurensning og skal bidra til å redusere utslipp av nitrogen fra kommunalt avløp innenfor Oslofjordens nedbørsfelt.

Kriterier for måloppnåelse

Kriterier for måloppnåelse er å bidra til å nå målene om å bedre miljøtilstanden i Oslofjorden og redusere utslipp av nitrogen fra kommunalt avløp til fjorden.

Tildelingskriterier

Miljødirektoratet kan etter søknad gi tilskudd til kommuner, kommunalt eide selskaper og interesseorganisasjoner som søker på vegne av kommuner og selskap. Tilskudd kan gis til planlegging og/eller prosjektering av nitrogenfjerning ved avløpsrensaneanlegg, vurdering av egnet teknologi for nitrogenfjerning og kompetansehevingstiltak knyttet til nitrogenfjerning. Det er krav om at kommunen eller det interkommunale selskapet skal bidra med egeninnsats, at prosjektet skal bidra i arbeidet med å bedre miljøtilstanden i Oslofjorden og at prosjektet skal ha hensikt til å bidra til en raskere avgjørelse om eller innføring av nitrogenfjerning. Årlige satsingsområde og prioriteringer for tilskuddsordningen blir kunngjort i utlysningen.

Oppfølging og kontroll

Tilskuddsmottakerne blir fulgt opp for å sikre at midlene blir benyttet som forutsatt, og at tiltak blir gjennomført. Kontrollen overfor tilskuddsmottaker foregår gjennom generell formalia- og sannsynlighetskontroll av innsendte rapporter.

Rapport 2023

Den tilgjengelige budsjetttrammen for tilskuddsordningen var 6 mill. kroner i 2023. Etersom forskrift om tilskudd til nitrogenfjerning ved avløpsrensaneanlegg ikke trådte i kraft før 1. september 2023, ble midlene lyst ut sent på året. Miljødirektoratet valgte derfor å lyse ut midler for 2023 og 2024 samlet, med søknadsfrist 1. desember 2023. Som følge av ingen utbetalinger i 2023, ble bevilgningen redusert med 6 mill. kroner i nysalderingen, og tilsagnsfullmakten ble økt tilsvarende.

7.4 FNs bærekraftsmål

Mål 6 Sikre bærekraftig vannforvaltning og tilgang til vann og gode sanitærforhold for alle (side 229)

Klima- og miljødepartementet bidrar til delmål 6.1–6.4 om trygt drikkevann, tilstrekkelige sanitærforhold, bedre vannkvalitet og bedre utnyttelse av vann i alle sektorer. Se også omtale under resultatområde og nasjonale mål i klima- og miljøpolitikken i del I og programkategori 12.20 i del II.

Norge har fastsatt nasjonale mål og iverksatt en rekke tiltak i tråd med WHO-/UNECE-protokollen for vann og helse. For å møte utfordringene på vann- og avløpsområdet på en helhetlig måte, lanserte regjeringen nye nasjonale mål for vann og helse med gjennomføringsplan i februar 2024.

Utslipp av kjemikalier og materiale som kan påvirke vannkvaliteten og drikkevannet er strengt regulerte. Majoriteten av befolkningen er tilknyttet kommunale renseanlegg. Om lag 60 prosent av befolkningen er tilknyttet renseanlegg der avløpsvannet blir rensset biologisk eller kjemisk. En stor del av det kommunale ledningsnett er gammelt og/eller dårlig, og mange avløpsrenseanlegg oppfyller ikke renskravene i forurensningsregelverket. Dette fører til utslipp av urensset og dårlig rensset avløpsvann og er en utfordring for måloppnåelsen til Norge. For langsom fornyelse av både drikkevann- og avløpsnett fører til risiko for spredning av urensset avløpsvann til vannforekomster og drikkevannet, og dermed fare for spredning av smittsomme sykdommer. Å tilpasse vann- og sanitærssystemene til forventede klimaendringer vil være en utfordring i en del kommuner.

For å styrke og samordne samfunnssikkerheten innenfor vannområdet på grunn av et endret risikobilde, forventede klimaendringer og stort vedlikeholdsetterselep, har regjeringen et interdepartementalt samarbeidsforum for vann og avløp med deltakelse på departementsrådsnivå fra Helse- og omsorgsdepartementet, Justis- og beredskapsdepartementet, Klima- og miljødepartementet, Kommunal- og distriktsdepartementet og Energidepartementet. Oppfølging av de nye nasjonale målene for vann og helse med gjennomføringsplan vil være sentralt i arbeidet framover.

I 2022 la Europakommisjonen fram forslag til revidert avløpsdirektiv. Norge har gjennomført gjeldende direktiv i forurensningsforskriften. Forslaget til revidert direktiv har som formål å sikre menneske og økosystem fra utilstrekkelig rensset avløpsvann, og å gi et forutberegnelig rammeverk, bedre transparens og styring av avløpssektoren. I tillegg skal direktivet bidra til å nå målene i den grønne given, oppnå klimanøytralitet og nullforurensning i 2050 og overgang til en sirkulær økonomi, samt støtte arbeid med folkehelse og bærekraftsmål 6. Dette gjør forslaget til revidert direktiv betydelig mer ambisiøst enn dagens direktiv. Forslaget foreslår blant annet nye renskrav for å redusere utslipp av mikroforurensning som bakterier og virus, mikroplast, legemiddelrester og miljøgifter som kan transporteres med havstrømmene. Direktivforslaget vil kreve endringer i norsk rett dersom det blir vedtatt og innlemmet i EØS-avtalen. Europaparlamentet og Rådet oppnådde politisk enighet om revidert avløpsdirektiv i januar 2024. Det er forventet at et revidert direktiv blir vedtatt i 2024. Forslag til endringer i plan- og bygningsloven om håndtering av overvann trådte i kraft 1. januar 2024. Forslag til endringer i vass- og avløpsanlegglova og forurensningsloven var på høring i 2020 og er til behandling i Klima- og miljødepartementet. Forslag fra overvannutvalget er også fulgt opp i Meld. St. 26 Klima i endring – sammen for et klimarobust samfunn. Regjeringen vil blant annet vurdere fordeler og ulemper ved å innføre et eget gebyr for overvann og utrede ulike gebyrmodeller. Regjeringen vil også sende forslag til nytt kapittel i forurensningsforskriften med krav til etablering, tømning og vedlikehold av sandfang, på høring og utrede behov for endringer i forurensningsloven om ansvar for skade forårsaket av avløpsanlegg.

Klima- og miljødepartementet bidrar til delmål 6.5 om integrert forvaltning av vannressurser på alle nivå. Norge forvalter nasjonale og grenseoverskridende vannressurser, og verner og restaurerer vannrelaterte økosystem på en god måte. Vanddirektivet til EU er gjennomført gjennom nasjonal lovgiving. I tråd med vannforvaltningsplanene blir det iverksatt tiltak for å oppnå målene for vannforekomster. Planene skal revurderes og om nødvendig oppdateres hvert sjette år for å sikre en mer målrettet og bedre prioritering av innsatsen. Måloppnåelsen er forventet å øke ytterligere

som et resultat av tiltakene som er gjennomførte i den forrige og den nåværende planperioden. Det er et godt samarbeid med nabolandene om grenseoverskridende vassdrag. Norge har inngått en rekke bilaterale avtaler med Finland, Russland og Sverige. Enkelte av disse avtalene er knyttet til oppnåelse av kravene i vanndirektivet, vanndirektivet, mens andre regulerer konkret bruk av vassdraget til vasskraft eller fiske.

Kommunal- og distriktsdepartementet

Programkategori 13.80 Bustad, bumiljø og bygg (side 101)

Kvart år blir samfunnet utsett for store skadar på grunn av overvatn. Våtare og villare vêt, sentralisering og fortetting kan auke problema. Endringar i plan- og bygningslova, som gir kommunane betre verkemiddel for tiltak mot overvatn, vart iverksette frå 1. januar 2024.

7 Oppfølging av berekraftsmåla (side 136)

Delmål 11.5) Innan 2030 oppnå ein vesentleg reduksjon i talet på dødsfall og talet på personar som blir ramma av katastrofar, inkludert vassrelaterte katastrofar, og i vesentleg grad minske dei direkte økonomiske tapa i det samla bruttonasjonalproduktet i verda som følgje av slike katastrofar, med vekt på vern av fattige og personar i utsette situasjonar

Klimaendringar fører til stigande temperaturar, meir nedbør og havnivåstiging, og aukar risikoen for naturfarar som flaum og skred, og oversvømmingar ved stormflo og overvatn ved ekstremnedbør. Sjølv om det er relativt få dødsfall i Noreg som følgje av naturkatastrofar, forårsakar naturhendingar som ras og flaum betydelege samfunnsøkonomiske tap kvart år. Klimaendringane vil føre til at konsekvensane ved naturfarar som flaum og skred vil auke i alvorsgrad framover, og det er behov for å gjere kommunane betre rusta til å ta omsyn til naturfarar i arealplanlegging og byggesak. Tilgang til oppdatert informasjon og geografiske data er avgjerande for å ta omsyn til naturfarar i arealplanlegging. Regjeringa har etablert ei ordning om pliktig innmelding av geotekniske grunnundersøkingar og naturfareutgreiingar til offentlege register. Heimelen for dette er komen inn i ein ny paragraf 2-4 i plan- og bygningslova, som sett krav til innmelding av grunnundersøkingar og naturfareutgreiingar til Noregs geologiske undersøking og Noregs vassdrags- og energidirektorat. Lovendringa følgjer opp ei av tilrådingane frå Gjerdrumutvalet for å førebygge kvikkleireskred og vil gi betre kunnskap om grunnforhold og naturfarar.

Frå januar 2024 har kommunane fått betre verkemiddel for å sikre forsvarleg handtering av overvatn i byggesaker mv. etter plan- og bygningslova. Endringane gir kommunane heimel for å kunne krevje tiltak for handtering av overvatn, både ved nybygging og på eigedommar som det er bygd på. Føremålet med endringane er å hindre skadar og ulemper frå overvatn.

Digitalisering- og forvaltningsdepartementet

Ingen saker av relevans.

Justis- og beredskapsdepartementet

Ingen saker av relevans.

Kunnskapsbanken hos DSB er ikke nevnt.